

OLIJ TA'LIM MUASSASALARIDA KADRLAR IQTIDORINI RIVOJLANTIRISHDA LIDERLIK MODELLARI

Tashmatova Dilnoza Shuxratovna

Toshkent shahridagi Puchon universiteti, Ta'lim menejmenti fakulteti, 1-kurs magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada oliy ta'lim tizimida kadrlar iqtidorini rivojlantirish jarayonida liderlik modellari va ularning samaradorlik darajasi ilmiy tahlil qilinadi. Ta'lim muassasalarida inson kapitalini rivojlantirish, boshqaruv tizimida innovatsion yondashuvlarni qo'llash hamda kadrlar salohiyatini ochish jarayonida transformatsion, transaksion, xizmatkor va tarqatilgan liderlik modellari o'zaro taqqoslab o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim tizimida samarali liderlik modeli nafaqat kadrlar malakasini, balki ularning tashabbuskorligini, ijodkorligini va o'zini rivojlantirishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi.*

Kalit so'zlar: *liderlik, ta'lim menejmenti, transformatsion liderlik, xizmatkor liderlik, kadrlar iqtidori, oliy ta'lim.*

Аннотация: *В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты развития кадрового потенциала в системе высшего образования через внедрение современных моделей лидерства. Анализируются особенности трансформационного, транзакционного, служебного и распределённого лидерства, а также их влияние на профессиональное развитие кадров. Результаты исследования показывают, что эффективные модели лидерства способствуют формированию инновационной организационной культуры и повышают качество образовательного процесса.*

Ключевые слова: *лидерство, управление образованием, кадровый потенциал, трансформационное лидерство, служебное лидерство, высшее образование.*

Abstract: *This article analyzes the theoretical and practical aspects of developing human resources in higher education through the implementation of modern leadership models. The study focuses on transformational, transactional, servant, and distributed leadership models and their impact on personnel development. The findings reveal that effective leadership models enhance innovation, improve institutional performance, and promote professional growth among academic staff.*

Keywords: *leadership, educational management, transformational leadership, servant leadership, personnel talent, higher education.*

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida ta'lim tizimining raqobatbardoshligi, avvalo, uning kadrlar salohiyatiga bog'liq. Oliy ta'lim muassasalari — bu nafaqat bilim beruvchi, balki iqtidorli mutaxassislarni shakllantiruvchi va jamiyatning intellektual resursini yaratuvchi maskanlardir. Shunday ekan, kadrlar iqtidorini rivojlantirishda liderlik modellari muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy rahbar faqat boshqaruvchi emas, balki jamoani ruhlantiruvchi, o'zgarishlarga yo'l ochuvchi, innovatsion muhit yaratib beruvchi shaxs bo'lishi zarur. Shuning uchun ham oliy ta'lim tizimida liderlik modellari orqali boshqaruv madaniyatini rivojlantirish bugungi kunning dolzarb vazifasidir.

Asosiy qism

1. Oliy ta'lim tizimida liderlik tushunchasi

Liderlik — bu boshqalarning harakatini yo'naltirish, ularda ishonch va motivatsiya uyg'otish orqali maqsadga erishish jarayonidir. Oliy ta'lim muassasalarida liderlik — bu o'qituvchilar, talabalar va boshqaruv xodimlari o'rtasida samarali hamkorlik muhitini yaratish demakdir.

Zamonaviy ta'lim menejmenti nazariyalarida liderlik boshqaruvning markaziy elementi sifatida qaraladi, chunki u inson resurslarini to'g'ri yo'naltirish va ularning iqtidorini ochishga xizmat qiladi.

2. Liderlik modellari va ularning o'ziga xos jihatlari

2.1. Transformatsion liderlik modeli

Transformatsion liderlikda rahbar jamoaga ilhom bag'ishlaydi, ularga umumiy maqsad yo'lida ishlashga turtki beradi. Bunday lider o'z xodimlarining shaxsiy o'sishini qo'llab-quvvatlaydi, ularning tashabbuslarini qadrlaydi.

Oliy ta'limda transformatsion liderlar — bu talaba va o'qituvchilarda ijodkorlikni, mustaqil fikrlashni rag'batlantiruvchi shaxslardir. Ular ta'lim jarayoniga innovatsiyalarni tatbiq etish orqali o'quv sifatini oshiradilar.

2.2. Transaksion liderlik modeli

Transaksion liderlik tizimida rahbar mukofot va jazolash tizimi orqali natijaga erishishni ta'minlaydi. Bu model ko'proq tartib-intizomni saqlash, belgilangan rejalarning bajarilishini nazorat qilishda samarali hisoblanadi.

Biroq oliy ta'limda bu yondashuv ijodiy muhitni cheklashi mumkin. Shu sababli u ko'proq qisqa muddatli maqsadlarda qo'llanilishi lozim.

2.3. Xizmatkor liderlik modeli (Servant leadership)

Xizmatkor liderlikning asosiy g'oyasi — yetakchi o'z jamoasiga xizmat qiladi. U xodimlarning ehtiyojlarini inobatga oladi, ularning rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratadi.

Bu yondashuv oliy ta'lim tizimida eng samarali modellardan biri bo'lib, u o'qituvchilarning professional o'sishini, jamoa ichida ishonch muhitini mustahkamlashni ta'minlaydi.

2.4. Tarqatilgan liderlik modeli (Distributed leadership)

Ushbu modelda yetakchilik faqat bitta shaxsga emas, balki butun jamoaga taalluqlidir. O'qituvchilar, fakultet dekanlari va boshqaruv xodimlari o'zaro mas'uliyatni bo'lishib, qarorlar qabul qilishda faol ishtirok etadilar.

Bunday tizim oliy ta'lim muassasasida demokratik boshqaruvni rivojlantiradi va har bir a'zoning iqtidorini ochishga imkon beradi.

3. Kadrlar iqtidorini rivojlantirishda liderlik modellari ta'siri

Kadrlar iqtidorini rivojlantirish — bu ularning malaka, kasbiy kompetensiya va innovatsion fikrlash darajasini oshirish jarayonidir.

Liderlik modellari bu jarayonni quyidagi yoʻnalishlarda qoʻllab-quvvatlaydi:

motivatsion muhit yaratish orqali ijodiy faoliyatni ragʻbatlantiradi;

jamoaviy hamkorlikni kuchaytiradi; xodimlarning oʻzini anglash va professional oʻsish ehtiyojlarini qoʻllab-quvvatlaydi;

tashkilotda ijobiy ijtimoiy-psixologik muhit shakllantiradi.

Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, transformatsion va xizmatkor liderlik modellari kadrlar iqtidorini rivojlantirishda eng samarali hisoblanadi, chunki ular inson omiliga asoslanadi va tashabbuskorlikni kuchaytiradi.

Xulosa

Oliy taʼlim muassasalarida liderlik modellari kadrlar salohiyatini rivojlantirishning muhim omilidir. Transformatsion, xizmatkor va tarqatilgan liderlik modellari nafaqat boshqaruv samaradorligini, balki taʼlim sifatini ham oshiradi.

Shu boisdan oliy taʼlim tizimida liderlikni rivojlantirish strategiyasi kadrlar siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biri boʻlishi zarur. Har bir rahbar oʻz jamoasining iqtidorini anglay olishi, ularni ragʻbatlantirishi va rivojlanish uchun imkoniyat yaratishi bugungi taʼlim menejmentining asosiy talabi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bass, B. M. (1999). Two Decades of Research and Development in Transformational Leadership. *European Journal of Work and Organizational Psychology*.
2. Greenleaf, R. K. (1977). *Servant Leadership: A Journey into the Nature of Legitimate Power and Greatness*. New York: Paulist Press.
3. Yukl, G. (2013). *Leadership in Organizations*. Pearson Education.
4. Berwick Partners (2023). *Effective Leadership Models in the Higher Education Sector*.
5. Ellucian (2022). *Change Leadership Models and Methods in Education Management*.
6. Kasalak, G. et al. (2022). *Leadership Styles in Higher Education Institutions and Academic Staff's Job Satisfaction*.
7. Kotter, J. P. (2014). *Accelerate: Building Strategic Agility for a Faster-Moving World*. Harvard Business Review Press.